

MODEL DE FITXA PER L'ESTUDI DE L'ORGANITZACIÓ ESPAIAL DE LA PREHISTÒRIA I ANTIGÜITAT DE MALLORCA

SALVADORA RIUTORT MIR
JAUME COLL CONESA
LOURDES MAZAIRA CABANA-VERDES

Durant les darreres dècades, hem assistit a l'aparició de noves tècniques d'anàlisi per estudiar el fet cultural dels pobles de l'Antiguitat. Específicament ens estam referint a les tècniques d'anàlisi espacial desenvolupades a partir de teories geogràfiques. La utilització d'aquestes teories dins el camp de l'Etnografia ha provocat que les noves tendències de l'Arqueologia vegin grans possibilitats en la seva aplicació, pel coneixement de les societats objecte del seu estudi, desenvolupant conceptes com: «Spatial archaeology», (Clarke, 1977) o «Site catchment analysis», (Higgs, 1975 i Roper, 1979).

L'objectiu fonamental d'aquets tipus d'estudis és el coneixement de l'organització espacial, concebuda com el resultat de la relació entre el medio biogeogràfic i la utilització que d'aquest fa una determinada societat, com a concepte bàsic per a la comprensió del fet cultural específic; doncs, cada cultura o cada societat, en un determinat estadi evolutiu, desenvoluparà una específica ocupació de l'espai. L'anàlisi d'aquest aspecte és bàsic per començar a conèixer les característiques econòmiques, socials, etc., d'un grup humà.

És evident que aquets treballs ofereixen grans possibilitats d'aplicació per al millor coneixement de les primeres etapes de la nostra història, per tant hem elaborat una fitxa de treball (en format DIN A4) on recollim les dades més significatives, en un intent d'uniformitzar la tasca de recollida d'informació amb prospecció, a més a més de la seva ulterior elaboració al laboratori.

L'estructuració de la fitxa s'ha realitzat en dos grans apartats, encaminats a conèixer tant el medi i l'entorn geogràfic de l'assentament com a definir el lloc culturalment, per després emprendre l'elaboració d'un estudi conjunt de tots els assentaments pertanyents al mateix horitzó cultural.

Per facilitar la comprensió quant a la utilització de la fitxa que presenten, explicarem a continuació la informació que s'ha d'incloure a cada gran apartat amb un exemple de referència i remitent, al mateix temps, a la fitxa model de l'Appendix I.

L'encapçament de la fitxa reflecteix la localització geogràfica i administrativa de cada assentament:

Lloc.— Al rengló superior s'indica el nom de la finca. Ex.: «Ca L'Amo En Miquel». Al rengló inferior: la toponímia concreta de l'assentament. Ex.: «Es Cuitor».

Al requadre de la dreta s'indica la sigla de referència del jaciment, que s'emprarà també per la sigla dels materials d'aquest lloc. Ex.: CMa. La sigla serà elaborada per cada investigador mentre treballi a un àrea no estudiada. Sugerim que, en cas que a una mateixa finca es detectin varis jaciments, s'empri la mateixa sigla per a tots, diferenciant les localitats amb una lletra minúscula. Ex.: CMa: Ca l'Amo En Miquel; Es Cuitor». CMB: «Ca l'amo En Miquel; Urbanització de la Cova de Sant Martí».

Municipi.— Indicar el municipi al que pertany el jaciment. Ex.: Alcúdia.

Al requadre de la dreta, indicar la sigla abreujada per municipis formulada per Mascaró (1968). Ex.: AL.

Ref. CM.— (Referència Cartografia Militar). Referència a la cartografia militar; indicar el nombre de full i escala. Ex.: 39-26 (671), E.1: 50.000.

Coord. Lambert.— (Coordenades Lambert). Indicar les coordenades de situació Lambert, segons el full que treballem. Ex.: 1.181-603.

SMGM.— (Situació Mapa General de Mallorca). Anotar la situació de l'assentament en el Mapa General de Mallorca. Ex.: 6-10 e.

IMPP.— (Inventari Monuments Prehistòrics i Protohistòrics). Sigla i condicions de conservació segons l'inventari de Monuments Prehistòrics i Protohistòrics de Mallorca. Ex.: 02 Q 0036.

Toponímia antiga.— Expressar, si en poseeix, la toponímia antiga de l'assentament; es pot també afegir etimologia.

QUADRES PER ANOTACIÓ DE REGISTRE

Tres quadres al marge superior dret de la fulla.

La utilització de les dues primeres caselles es aleatòria, per indicar algun aspecte parcial que ens interessi a l'hora de l'elaboració del treball i que volem que destaquí al primer cop d'ull. Per exemple, si treballam en l'habitat de l'època romana a Alcúdia, indicarem a una casella «els jaciments que pertanyen concretament a aquest moment, utilitzant l'altra per indicar si algun jaciment presenta perduració d'habitat des d'època anterior. D'aquesta manera podrem seleccionar en l'estudi els jaciments de nova planta respecte dels altres. La indicació es farà expressant el concepte a la part superior i marcant amb una «x» el rectangle inferior.

A la tercera casella constarà la referència d'inventari del jaciment que estudiam. La referència consta, a la part superior, de una sigla del municipi, i, a la part inferior, del nombre del jaciment dins l'inventari municipal. Ex.: AL. 3.

EMPLAÇAMENT

El quadre emplaçament introdueix en l'estudi del primer apartat on s'analitza el medi i l'entorn geogràfic de l'assentament. Consta dels següents subapartats:

Distàncies significatives.— Permet relacionar la situació de l'assentament amb els elements geogràfics que es considerin d'interès, tant siguin d'importància arqueològica (llocs de defensa, ciutats o nuclis de poblament sincrònics, vies de comunicació, etc.) com elements del medi biogeogràfic o físic (ports naturals, torrents, zones pantanoses, etc.). Elements que, en certa manera, puguin condicionar l'organització espacial de les comunitats humanes.

Per establir la relació utilitzam quatre requadres:

DE.— Indicarem l'element geogràfic amb el que relacionam l'assentament. Ex.: «Pollentia».

D.— Indicarem l'orientació magnètica que existeix entre l'assentament que descrivim i l'element de relació prenent com a punt de referència el primer. Ex.: 40.º.

TH.— Indicarem la distància, expressada en hores, entre els elements, és a dir, el temps necessari per desplaçar-se entre els dos punts posats en relació. Ex.: 0.4 (40 min.).

D.Q.— Indicarem la distància, en quilòmetres entre els dos punts. Ex.: 5 (5 qm.).

Distància jaciments propers.— (Distància a jaciments propers). Permet relacionar el jaciment que descrivim amb dotze localitats d'interès arqueològic, isocrones a la que estudiam. L'interès d'aquest apartat es troba en què permet estudiar la distribució de les

localitats arqueològiques a una determinada època i les interrelacions que existeixen entre elles.

Consta de quatre requadres: en el primer, R, indicarem la referència del jaciment comparat que figura a la casella del marge dret superior (R. INV.). Per omplir els tres darrers requadres, 0-TH-DQ en el subapartat anterior. Ex.: AL-15, 35.º, 0,1h., lqm.

Cota max.— (Cota màxima). Indicarem la cota màxima del jaciment sobre el nivell de la mar. Ex.: 25 m.

Cota min.— (Cota mínima). Indicarem la cota mínima del jaciment sobre el nivell de la mar. Ex.: 20 m.

Superfície.— Indicarem l'extensió dels restes de l'assentament. Ex.: 8000 m².

Domini visual. DQ.— (Domini visual. Distància en quilòmetres). Indicarem, en quilòmetres, el domini visual de l'assentament en les direccions dels punts cardinals. La notació infinit es pot emprar quan la distància observada sobrepassa els tres quilòmetres. Quan un element geogràfic s'interposa entre la màxima visual i el punt d'observació, limitant parcialment la visió, s'indicarà tan sols la distància entre aquest obstacle i el punt de visió. Per exemple, la màxima visual és d'infinit, però a 300 m. un turó impedeix veure la plana en tota la extensió, aleshores, el domini visual serà 0,3 m.

ACCESOS GEOGRÀFICS

Des del jaciment observarem, en les direccions dels punts cardinals anotats, els passos naturals, colls, barrancs o zones de pas tradicionals per accedir a l'assentament. Indicarem als espais buits les denominacions toponímiques precises d'aquestes zones de pas.

Les vies de comunicació modernes no s'utilitzaran mentre no aprofitin zones de pas naturals. A la plana, en general, no hi ha problemes d'accés, pel que s'indicarà «pla». Algunes excepcions com la presència d'albuferes, zones insalobres o intransitables s'han d'anotar.

Ex.: NW. (nord-oest), Coll entre el Puig de Sant Martí i la Penya del Migdia (pas natural).

E. (est), Albufera (zone insalobre).

ENTORN ASSENTAMENT

Consta dels següents requadres:

Inter., costa.— (Interior, Costa). Indicarem amb una «x» si l'assentament es d'interior o de costa.

Munt., vall, turons, plana, marina y costa.— (Muntanya, etc.). Indicarem amb una «x» si el lloc es troba a muntanya, a una vall, a una zona de turons, a una plana, etc. en el cas de marina i costa, definim el primer com la zona costera, tradicional o fàcilment, accessible; consideran costa, les zones més abruptes e inaccessibles.

LLOC ASSENTAMENT

Consta dels següents requadres:

Puig, turó, coster i pla.— Definirem el lloc de l'emplaçament marcant amb una «x» la casella corresponent.

ACCIDENTS DEL RELLEU

Definim dos tipus:

Naturals determinants d'ubicació.— Anotarem les característiques geogràfiques, bàsicament accidents del relleu, que condicionen d'alguna manera la ubicació de l'assentament. És particularment interessant anotar si el lloc està situat sobre un aflorament rocós, encara que es trobi en el centre d'una àrea de terreny molt apte per el conreu.

Origen antròpic. Microrrelleu.— Indicar la presència de «tells», runes, possibilitats d'aprofitament arqueològic degut a la potència o acumulació dels sediments fèrtils, etc.

Ex.— Naturals determinants d'ubicació:

Elevació al peu del puig de Sant Martí sobre una plataforma rocosa que destaca 4-5 m. sobre la plana dels voltants. El sol de la plana es gras. A les cotes altes del jaciment hi ha zones de terres primes. Els camps de conreu l'enrevolten a 20-25 m. des del nucli.

Origen antròpic. Microrrelleu:

A l'extrem de Ponent de l'àrea de les restes s'observen dos petis «tells» dins la tanca de Es Cuitor. El primer ran de paret i, el segon, a 20 m. a l'Est d'aquell.

APENDIX 1

LLOC	Ca l'Amo En Miquel		CHA	MUNICIPI	AL	Prer.	Rom.	R INV
	Es Cuitar			Alcudia				AL
REF CM	FULL 39-26 (271); E: 1:50.000		COORD LAMBERT: 1181-603					3
SMGM	6-10e	IMPP	02 Q 0036					
TOPONIMIA ANTIGA								

EMPLACAMENT	DISTANCIES SIGNIFICATIVES		DE Pollentia 46 0'4 5		-> TH DO DE		-> TH DO DE		-> TH DO DE		-> TH DO DE	
	COTA MAX 25		DISTANCIA JACIMENTS PROPERES		R	->	TH	DO	R	->	TH	DO
	COTA MIN 20		SUPERFICIE 8000 m ²		AL 15	35	0'1	1	AL 23	10	00'0'8	0'8
	DOMINI VISUAL DO		N	NE	E	SE	S	SW	W	NW		

ACCESOS GEOGRAFICS				N	-	N E	Puig Sant Martí	E	Albutera
S	Albutera	S	Albutera	S W	Albutera	W	Puig de Na Galera	N	Coll de S. Martí
								W	Penya Mig dia.

ENTORN	INTER	COSTA	MUNT	VALL	TURONS	PLANA	MARINA	COSTA	LLOC ASSENTAMENT	PUIG	TURO	COSTER	PLA
		X						X					X

ACCIDENTS DEL RELLEU	NATURALS DETERMINANTS D UBICACIO		Elevació de la roca de Sant Martí sobre una plataforma vertical que destaca 4-5 m. sobre la plana dels voltants. El cel de la plana es gran. A les cotes altes del nucli hi ha zones de terres primes. Els camps de conreu l'enrevolten a 20-25 m. des del nucli.									
	ORIGEN ANTROPIC MICRORRELLEU		A l'oestrem de Ponent de l'àrea de les restes s'observen dos petits "talls" dins la tanca de Es Cuitar. El primer ran de paret i, el segon, a 20 m. d l'Est d'aquell.									

MEDI BIOGEOGRAFIC	ESTRUCTURA GEOLOGICA TERRENYS				ERA GEOLOGICA / PERIODE				S	O	P	R	G	SECA
	Calisses juràsiques. Podsol				Secundari / Cuaternari									REG
TEMP	HUMITAT	H INSO	PLUVIOMETRIA M/M	VENT/DOM	VENTS	TRAM	GREIG	LLEV	XAL	MIG	LLEB	PON	MES	
MAX	MIN	M A	MIQ	OSC										
		S	S											
VEGETACIO	BOSC BAIX				BOSC				CONREUS ACTUALS					
GARB	CARRITX	ESTEPA	GARRIGA	ALZINAR	PINAR	Sobre el jaciment, ametllers i hort. A la plana, pastura i ametllers.								
RECURSOS HIDRICS	FONT	TORRENTERA	TORRENT	GORG	BASSA	FOCO	AIGUAMOLL							
	CANAL	SEQUIA	POU	CISTERNA	SINIA	ALJUB	SAFAREIG							

A	REPRESENTACIO GRAFICA DEL DOMINI VISUAL DO	
B	REPRESENTACIO GRAFICA DE LA INCIDENCIA EOLICA	
CLAUS	REF. CM REFERENCIA CARTOGRAFIA MILITAR	
SMGM	SITUACIO MAPA GENERAL MALLORCA	
IMPP	N INVENTARI MONUMENTS PREH Y PROTOH DE MALLORCA	
-> ORIENTACIO DEL JACIMENT COMPARAT DESDE EL PRESENT		
TH	TEMPS HORES	DO DISTANCIA QM
R NOMBRE DE REFERENCIA DEL JACIMENT COMPARAT		
DATA PROSPECCIO		
28-1-1984.		

<p>Croquis situació: Sec. Nord-Sud.</p> <p>Puig</p> <p>lloc de vigilància</p> <p>nucli jaciment</p> <p>Plana Albutera.</p> <p>desnivells rocassos de 4/5m.</p>		<p>A més de l'assentament principal, a uns 80m. de distància cap al nord, al peu del puig de Sant Martí, hi ha restes, just sobre el "tall" de la roca, de ceràmiques romanes molt rodades. Es pensa que sigui un lloc d'observació depenent de la vila. 100m² de dispersió.</p>
--	--	---

DESCRIPCIÓ DE LES RESTES ARQUITECTONIQUES						
RESTES PRERROMANS						
COVES	N°	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5		6
NAVETES	N°	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5		6
TALAIOTS	N°	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5		6
HABITACIONS	N°	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5		6
<p>No s'observen. Mascareïta restes de parets talaiòtiques.</p>						

RESTES ARQUITECTONICS D'EPOCA CLASSICA I MEDIAVAL						
ESTRUCTURES	N°	R/P	R/NF	Restes d'un mur, pedra calissa. 2 x 0'6 m., mig enterrat		
	N°	R/P	R/NF			
	N°	R/P	R/NF			
	N°	R/P	R/NF			
MATERIALS	"terrac"					
	Restes de paviment: "opus signinum"					

RESTES CULTURA	PRE TALAIÒTIC	TALAIÒTIC	TALAIÒTIC FINAL	GREC	PUNIC	ROMA REPUBLICA	ROMA ALT IMPERIAL	ROMA BAIX IMPERIAL	ALT MEDIAVAL	ARAB	BAIX MED CRISTIA
CERÀMICA		>				X	>	>		X	X
VIDRE											
METALL											
OS											
ESCLATURA											
EPIGRAFIA											
NUMISMÀTICA											

ANOTACIONS Prop dels voltants de les restes de la paret descrita hi ha abundància de fragments de ceràmica àrab i medieval cristiana.

APENDIX 2

LLOC											MUNICIPI											R INV
REF CM	FULL										COORD LAMBERT											
SMGM											IMPP											
TOPONIMIA ANTIGA																						

		DE	-> TH		DQ	DE	-> TH		DQ	DE	-> TH		DQ	DE	-> TH		DQ	
EMPLACAMENT	DISTANCIES SIGNIFICATIVES																	
	COTA MAX	DISTANCIA JACIMENTS PROPERA	R	->	TH	DQ	R	->	TH	DQ	R	->	TH	DQ	R	->	TH	DQ
	COTA MIN	SUPERFICIE																
DOMINI VISUAL DQ		N		NE		E		SE		S		SW		W		NW		

ACCESOS GEOGRAFICS										N		NE		E		SE		S		SW		W		NW
										S		SW		W		NW								

ENTORN ASSENTAMENT	INTER	COSTA	MUNT	VALL	TURONS	PLANA	MARINA	COSTA	LLOC ASSENTAMENT	PUIG	TURO	COSTER	PLA
--------------------	-------	-------	------	------	--------	-------	--------	-------	------------------	------	------	--------	-----

ACCIDENTS DEL RELLEU	NATURALS DETERMINANTS D UBICACIO									
	ORIGEN ANTROPIC MICRORRELLEU									

MEDI BIOGEOGRAFIC	ESTRUCTURA GEOLOGICA TERRENYS										ERA GEOLOGICA / PERIODE										SOLS	BOCS	PRIM	GRAS	SECA REG		
TEMP	HUMITAT	H IN SOL	PLUVIOMETRIA M/M	VENT DOM	VENTS	TRAM	GREG	LLEV	XAL	MIG	LLEB	PON	MES														
MAX	MIN	MA	MIG	OSC																							

VEGETACIO	BOSC BAIX			BOSC			CONREUS ACTUALS																				
GARB	CARRITX	ESTEPA	GARRIGA	ALZINAR	PINAR																						

RECURSOS HIDRICS	FONT	TORRENERA	TORRENT	GORG	BASSA	COCO	AIGUAMOLL																				
	CANAL	SEQUIA	POU	CISTERNA	SINIA	ALJUB	SAFAREIG																				

		<p>A REPRESENTACIO GRAFICA DEL DOMINI VISUAL DQ</p> <p>B REPRESENTACIO GRAFICA DE LA INCIDENCIA EOLICA</p> <p>CLAUS REF CM REFERENCIA CARTOGRAFIA MILITAR</p> <p>SMGM SITUACIO MAPA GENERAL MALLORCA</p> <p>IMPP N INVENTARI MONUMENTS PREH Y PROTOH DE MALLORCA</p> <p>> ORIENTACIO DEL JACIMENT COMPARAT DESDE EL PRESENT</p> <p>TH TEMPS HORES DQ DISTANCIA QM</p> <p>R NOMBRE DE REFERENCIA DEL JACIMENT COMPARAT</p> <p>DATA PROSPECCIO</p>
--	--	---

DESCRIPCIÓ DE LES RESTES ARQUITECTONICUES						
RESTES PRERROMANS						
COVES	N°	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5	6	
NAVETES	N°	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5	6	
TALAIOTS	N°	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5	6	
HABITACIONS	N	R/P	R/NF	1	2	
3	4			5	6	

RESTES ARQUITECTONICS D'EPOCA CLASSICA I MEDIAVAL				
E S T R U C T U R E S	N°	R/P	R/NF	
	N°	R/P	R/NF	
	N°	R/P	R/NF	
	N°	R/P	R/NF	
M A T E R I A L S				

RESTES CULTURAL MATERIAL	PRE TALAIOTIC	TALAIOTIC	TALAIOTIC FINAL	GREC	PUNIC	ROMA REPUBLICANA	ROMA ALT IMPERIAL	ROMA BAIX IMPERIAL	ALT MEDIEVAL	ARAB	BAIX MED CRISTIA
CERAMICA											
VIDRE											
METALL											
OS											
ESCUPTURA											
EPIGRAFIA											
NUMISMÀTICA											

ANOTACIONS

MEDI BIOGEOFRÀFIC

Fins ara ens hem referit a la descripció de les característiques de la zona intrínseca de l'assentament. En aquest subapartat descriurem els trets del medi biogeogràfic, no tan sols de l'àrea de l'assentament, sinó també de la immediata zona d'actuació del grup humà que ocupa aquest assentament. Es a dir, analitzam l'àrea mínima que es considera necessària perquè el grup humà obtengui els seus recursos de subsistència, considerant, en un primer nivell, l'entorn immediat de l'assentament.

Estructura geològica terrenys.— (Estructura geològica dels terrenys).

Indicarem els tipus de sols o formacions geològiques de la zona. Important per comprendre la utilització de materies minerals bàsiques per l'economia del grup: pedres per a la construcció, argiles, etc. Ex.: calisses juràsiques. Podsol.

Era geològica. Període.— Indicarem l'etapa geològica de formació dels terrenys. Ex.: Secundari/Cuaternari.

Sols.— Indicarem amb una «x» a la casella corresponent, la presència de sol rocós, prim o gras, apte o no per el conreu de reguiu, poguent anotar diversos tipus segons els que s'observin a l'entorn de l'assentament.

En un grau més elaborat del treball seria interessant assenyalar, sobre una cartografia de l'àrea, l'extensió dels tipus de terres o sols detectats en relació als assentaments.

Temp.— (Temperatura). Indicarem les oscil·lacions tèrmiques mitjanes anuals, en màximes (Max.), mínimes (Min.) i la mitja anual (M.A.).

Humitat.— Indicarem la mitja anual del grau d'humitat (mig) i l'oscil·lació diària mitjana anual del grau d'humitat (Osc.).

H. Insol.— (Hores d'insolació). Indicarem la insolació diària, expressant si la localitat presenta màxima insolació (S.: solana) oombra (U.: umbria) i utilitzant els dos requadres, el primer pel matí i, el segon, per la tarda.

Pluviometria.— Indicarem la pluviometria anual mitjana de la zona.

Vent. Dom.— (Vent dominant). Indicarem al quadre inferior la sigla del vent dominant a l'àrea, i a continuació, el tant per cent d'incidència eòlica.

Vents.— En els següents requadres trobam les sigles dels vents (Tramuntana, Gregal, Llevant, Xaloc, etc.) i la indicació resguardat o/i exposat. Posarem una «x» a la casella corresponent per definir l'acció eòlica directa sobre l'assentament.

Vegetació.— Poden definir la vegetació actual de la zona agrupant-la en dues sèries: bosc baix (amb predominància de garballó, estepa, garriga i càrritx) i bosc (alzinar o pinar). Indicarem amb una «x» la presència d'aquesta cobertura vegetal als espais incults.

Som concients que aquesta definició, basada en les espècies que actualment colonitzen l'àrea, no te perquè reflectir la cobertura vegetal del paleohabitat de l'època que estudiem, encara que considerem d'interès detallar-la, per després poder comparar amb els resultats d'anàlisis polítics que vagin encaminats al coneixement d'aquella.

Conreus actuals.— S'indiquen de manera orientativa per conèixer les possibilitats productives dels terrenys actuals. Ex.: sobre el jaciment, ametllers i hort. A la plana, pastura i ametllers.

Recursos hídrics.— Al quadre inferior es pot indicar, en xifres, la potencialitat de l'acuífer de la zona en l'actualitat. En els altres quadres (font, torrentera, torrent, etc.) indicarem, amb una «x» la presència d'algun element dels esmentats. Els elements artificials moderns, poden ésser indicatius de la presència, per exemple, d'una capa freàtica que pogué ésser aprofitada en el pasat.

QUADRES DE REPRESENTACIÓ GRÀFICA (Diagrames d'estrelles).

A.— *Representació gràfica del domini visual. DQ.*

En aquest diagrama d'estrella indicarem el domini visual des del jaciment cap a tots els punts cardinals. La distància ve representada amb punts que indiquen un espai que creix, en progressió geomètrica, de 0 a 1,6 Qm. En cas que la distància sobrepassi 1,60 Qm., s'indicarà sobre el punt de l'extrem i dins un cercle, la distància observada. Una vegada situats els punts extrems sobre els eixos, s'uneixen amb una corba que ens donarà la gràfica de representació del domini visual, la qual es pot comparar amb les corbes de domini visual dels altres jaciments.

B.— *Representació gràfica de la incidència eòlica.*

Se expressa el grau d'exposició als vents, de manera qualitativa, sobre l'assentament. La funció d'aquesta gràfica és complementària de les anotacions de l'apartat «vents». Definir un lloc com a resguardat o exposat a l'acció d'un vent resulta insuficient ja que no reflecteix el grau d'exposició real. Per complementar aquesta notació hem elaborat la gràfica, on el fenomen es pot expressar amb gradació quantitativa.

Per representar gràficament l'exposició als vents se situa un

punt a cada eix, tenint en comte que aquest ve delimitat per un punt de màxima exposició (Max.) i un altre de mínima (Min.), unint després, amb una corba, els punts resultants.

DATA DE PROSPECCIÓ

Anotar les dates de les prospeccions realitzades.

ESPAI BLANC

Utilitzable per anotacions complementàries sobre assumptes relacionats amb la informació dels aspectes definits en aquesta part de la fitxa. Ex.:

A més de l'assentament principal, a uns 80 m. de distància cap al Nord, al peu del puig de Sant Martí, hi ha restes, just sobre el «tell» de la roca, de ceràmiques romanes molt rodades. Fa pensar que sigui un lloc d'observació depenent de la vila. 100 m² de dispersió.

Descriurem a continuació les restes de cultura material que s'observen a l'assentament. Aquest recull és, tan sols, informatiu permetent conèixer la quantitat numèrica i la qualitat de les restes que s'observen. Seria desitjable la sistematització d'una sèrie de noves fitxes per a iniciar l'estudi d'aspectes més concrets, com són les característiques pròpies de les restes arquitectòniques, ceràmiques, etc., que complementarien la informació d'aquesta.

Hem dividit l'apartat en dos grans blocs, un destinat a conèixer les estructures i materials arquitectònics que s'observen, i el segon, per les restes de materials menors.

DESCRIPCIÓ DE LES RESTES ARQUITECTÒNIQUES

Restes prerromanes.— Inclourem aquí les restes arquitectòniques autòctones d'època prerromana, agrupadas en quatre tipologies simples: coves, navetes, talaiots i habitacions. A la casella inferior en blanc es deu especificar si aquestes s'agrupen formant un nucli de poblament considerable (poblat): també si s'observa algun altre element no especificat (taula, sepulcre megalític, turó fortificat, etc).

Les dades que hauran de constar per cada estructura seran:

N.º.— El nombre d'estructures observades.

R/P.— Referència al planol o croquis adjunt a la fitxa.

R/NF.— Referència als negatius fotogràfics del lloc.

Les caselles que es troben a continuació serveixen per a descriure les dimensions de les estructures. En cada una de les categories tipològiques simples d'estructures, podem anotar les dimensions de fins a sis construccions. A cada una s'adjudicarà un nombre de 1 a 6, en correspondència amb el nombre que es troba a l'inici de cada casella, per després efectuar la descripció de les dimensions bàsiques, en metres (longitud, amplada i altura). El gruix de les parets anirà inclòs entre dues barras, //, i l'orientació de la porta, en graus sexagesimals, dins el símbol, O→, Ex.; 230 →.

Particularitats.— En el cas de les coves es farà constar si és natural (N), o artificial (A). Si es troba convenient indicar la planta dels talaiots i habitacions, emprarem el símbol L per als de planta quadrada i el símbol C per als de desenvolupament circular.

Restes d'època clàssica i medieval

ESTRUCTURES.—Aquí es descriuran les restes de murs, habitacles, etc. Les notacions N.^o, R/P, i R/NF, segueixen les pautes abans esmentades. Ex.: restes d'un mur, pedra calissa. 2x0, 6 m.; mig enterrat.

MATERIALS.— Es farà constar si s'han detectat materials arquitectònics que puguin indicar la presència d'alguna construcció d'aquesta cronologia («tegulae», fragments de paviment, estuc, etc.). Ex.: restes de paviment: «opus signinum».

Per definir culturalment els materials i les estructures, s'empraran les següents sigles, que s'indicaran després de les descripcions, entre parèntesis: G. grec; P.; púnic; R.; romà; M. medieval.

RESTES DE CULTURA MATERIAL

Aquest quadre serveix per definir cronològicament i culturalment les restes materials menors que puguin aparèixer en una prospecció superficial. Una «x» a la casella d'intersecció entre el tipus de material i la fase cronològica, registrarà la seva presència al jaciment.

ANOTACIONS.— Es pot incloure en aquest apartat la informació que es consideri oportuna, referida tant a aspectes complementaris de la nostra anàlisi, com a aquells que no han estat contemplats a la fitxa. Ex.: prop dels voltants de les restes de la paret descrita hi ha abundància de fragments de ceràmica àrab i medieval cristiana.

Com hem dit abans, l'objectiu fonamental d'aquesta fitxa, és ser el medi vàlid per l'obtenció de dades que ens permetin conèixer l'organització espacial d'un territori.

Dels nombrosos aspectes que podem conèixer mitjançant la utilització de la fitxa, destacarem els següents:

— Relacionar l'assentament amb el seu medi geogràfic, posant de relleu aspectes com:

l'aprovisionament d'aigua.

l'aprovisionament dels recursos energètics.

l'especialització econòmica de l'assentament a nivell productiu.

la capacitat productiva del hinterland de l'assentament.

la protecció envers els elements atmosfèrics.

— Relacionar l'assentament amb els altres assentaments d'una àrea:

domini defensiu de l'espai.

relacions econòmiques entre assentaments de diferents especialitats.

jerarquització dels assentaments.

relacions de dependència.

possibilitats de relació amb un altra àrea, etc.

Consideram que el coneixement de l'organització territorial d'una comunitat o d'una cultura és bàsic per comprendre aspectes, difícils de detectar en la simple excavació d'un lloc, ja que configura un marc ample que permet incloure i relacionar les conclusions parcials dels resultats d'investigacions puntuals dins problemàtiques d'àrees més extenses.

La comprensió de l'organització de l'espai és, també, bàsica per al coneixement de tota una problemàtica que, d'altra manera, és impossible plantejar. De l'estudi d'aquest extreurem una planificació de la tasca arqueològica on s'estableixin uns criteris d'actuació coherents per la resolució de les qüestions suscitades. *

* Agraïm la col.laboració de: Joana Bibiloni, Araceli Consuegra, Lluís Roca, Ramon Canet, Josep Sitjar.